

Idzerda - leven en werken

(1)

Weidum (Friesland)

Hans Henricus Schotanus á Steringa Idzerda wordt op 26 september 1885 geboren in de Friese plaats Weidum, destijds gemeente Baarderadeel.

Zijn vader, Henrikus Idzerda, is huisarts in Baarderadeel en stamt uit een geslacht van Friese plattelandsartsen. Het gezin bestaat uit vier kinderen. Hans (later Hanso genoemd) is de oudste.

■ **Hanso Idzerda (3 jaar oud) met zijn moeder**
(foto: collectie familie Idzerda)

Hanso Idzerda brengt zijn jeugd door in Weidum. Hij bezoekt er de lagere school en volgt vanaf 1897 een opleiding op een particuliere school in Leeuwarden. Daarna bezoekt hij van begin 1904 tot medio 1905 de Kweekschool voor Machinisten in Amsterdam. Die laatste opleiding maakt hij niet af.

Bingen am Rhein (D)

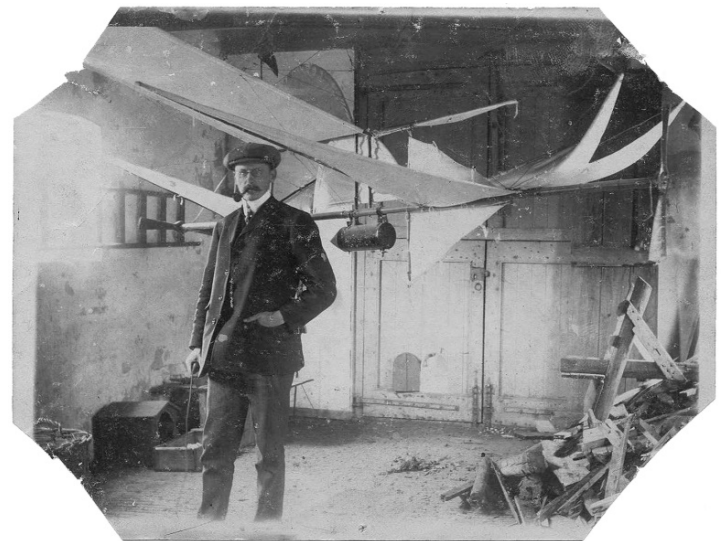
Hij vertrekt in 1905 naar het "Rheinisches Technikum" in het Duitse Bingen. In september 1908 behaalt hij daar het diploma elektrotechnisch ingenieur.

In Bingen komt hij in aanraking met de activiteiten van Prof. Kraetzer. Die heeft daar een radiostation voor het ontvangen en zenden van telegrafiesignalen ingericht. Deze ervaring legt de kiem voor de passie van Idzerda voor radiotelegrafie.

Terug in Weidum

Op de zolder van het predikantshuis in Mantgum heeft Idzerda een werkruimte tot zijn beschikking.

In het koetshuis naast zijn ouderlijk huis in Weidum bouwt hij een klein model vliegtuig, met de afmetingen 2 x 3 m en een gewicht van 12 kg. De Leeuwarder Courant van 16 januari 1909 meldt dat Idzerda, onder veel lokale belangstelling, het toestel heeft laten vliegen.

■ **Idzerda met zelfgebouwd vliegtuig (1909)**
(foto: collectie familie Idzerda)

Werkervaring

De eerste werkervaringen van Hanso Idzerda zijn:

- 1909 - 1910: Siemens Schuckertwerke in Den Haag
- 1910 - 1911: AEG, afdeling Amsterdam
- 1911 - 1913: Technisch Bureau Nierstrasz in Amsterdam.

In 1910 trouwt Idzerda met zijn jeugdliefde, de predikantsdochter Geertruida Nicolaï uit het naburige dorp Mantgum. Met haar krijgt hij vier kinderen.

Eigen bedrijf (1913-1918)

In 1913 vestigt Idzerda een adviesbureau in Den Haag / Scheveningen. Het werkterrein is advies en toezicht bij de uitvoering van elektrische installaties.

In 1914 noemt hij zijn bedrijf Technisch Bureau Wireless en verschuift hij de aandacht naar draadloze telegrafie (radiotelegrafie).

TECHNISCH BUREAU „WIRELESS”

Apparaten en Onderdeelen voor Draadloze Telegraphie
V. D. HEIMSTRAAT 23, DEN HAAG — TELEFOON SCH. 80

Dit bedrijf is de allereerste radiofabrikant in Nederland. Het eerste product is een toestel voor de ontvangst van draadloze telegrafie, de kristalontvanger Militair. Hiermee is de ontvangst mogelijk van berichten van kust- en scheepsstations en van tijdseinen en weerberichten van de Eiffeltoren.

Voor Defensie ontwikkelt Idzerda een radiorichtingzoeker voor het uitpeilen van radiozenders. Ook andere overheidsorganisaties zijn opdrachtgever en verder instanties als Radio Holland en diverse particulieren.

In 1918 geeft hij zijn bedrijf een naam die beter aansluit bij zijn activiteiten: Nederlandsche Radio-Industrie (NRI).

„Ned. Radio-Industrie”
(T. B. „WIRELESS”)

■ **Advertentie in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 5-11-1919**
*Eerste aankondiging van een radioprogramma in ons land
(en wellicht ook in Europa).*

Ontwikkeling radiolampen / radiotelefonie

Samen met Philips ontwikkelt Idzerda de Philips-Ideezet-lamp. Die lamp maakt de constructie van zenders voor radiotelefonie mogelijk.

Hij krijgt vergunning voor het geven van demonstraties met een radiotelefoniestation op de Jaarbeurs in Utrecht (begin 1919). De demonstraties zijn een groot succes en de uitzendingen worden tot op grote afstand door radio-amateurs waargenomen.

In augustus 1919 krijgt hij een doorlopende vergunning voor proefnemingen tussen de laboratoria van de NRI in Den Haag en van Philips in Eindhoven. Bij zijn proefnemingen zendt hij vooral muziek uit. Hij richt zich daarbij niet zo zeer op Philips, maar op luisteraars in het land.

Eerste omroepuitzending

Via de krant kondigt Idzerda de uitzending aan van een muziekprogramma op donderdag 6 november 1919 op de golflengte 670 meter.

Aanvankelijk draait hij grammofoonplaten, later zal hij ook gebruikmaken van solisten en strijkkjes.

6 November | **RADIO** | 1919

Soirée-Musicale.

(Donderdagavond 8—11 uur n.m.)

PROGRAMMA:

1. Turf in je ransel	Parademarsch.
2. Valse Bauffy	Caigane.
3. Rigoletto	Quatuor.
4. Een meisje dat men nooit vergeet	Speechhoff.
5. Los Banderos	Marche Espagnole
6. The Holy City	Cornet Solo.
7. Le Barbier de Séville	Air de Rosine.
8. Ave Maria	por Violino.
9. Carmen	Marsch.
10. De Erfenis	Solser en Hesse.

en andere nummers.

Programma wordt gegeven met behulp van een pathefoon door middel van een Philips-Iduret-Generatorlamp, gemonteerd in een

Radio-Telefonie Zendstation der „Ned. Radio-Industrie” op een golflengte van 670 Meter.

Iedereen die in het bezit is van een eenvoudig Radio-ontvangtoestel kan deze muziek rustig thuis hooren. 85664/114

Bij gebruik van onze versterkers kan deze muziek door het gehele vertrek hoorbaar gemaakt worden.

Voor naders inlichtingen en levering van ontvangtoestellen, versterkers, telefonie zendstations enz. wende men zich tot de

„Ned. Radio-Industrie”
Beukstraat 8-10,
’s-Gravenhage.

Omroepuitzendingen

Met zijn uitzendingen dient Idzerda twee doelen. De uitzendingen zijn op de eerste plaats bedoeld als technische proefneming, maar daarnaast ook om de verkoop van zijn radiotoestellen te bevorderen.

100 jaar radio-omroep

De vooraf aangekondigde uitzending van Idzerda van 6 november 1919, met de roepletters PCGG, is de allereerste radio-omroepuitzending in ons land (en waarschijnlijk ook in Europa). Deze gebeurtenis van 100 jaar geleden is dit jaar aanleiding voor diverse herdenkingen in ons land, zoals deze expositie met de titel

Idzerda – 100 jaar radio-omroep.

■ Afbeelding in "The Illustrated London News" in april 1922.

Een familie in Engeland luistert naar de uitzending van een zogenaamd "Dutch Concert" van Idzerda.

Dutch Concerts / Omroep der NVVR / Kurhausconcerten

Idzerda verwerft faam met zijn "Dutch Concerts", uitzendingen die speciaal op Engeland zijn gericht. Ook trekt hij de aandacht met uitzendingen via zijn zender door de Omroep der NVVR (Nederlandsche Vereeniging voor Radiotelegrafie). Later maakt hij nog furore met zijn zogenaamde Kurhaus-Concerten.

Idzerda blijft radioprogramma's uitzenden tot eind 1924. Vanaf die tijd verschijnen de huidige omroepverenigingen met hun omroepprogramma's in de ether. Op 1 april 1924 verschijnt de HDO (Hilversumsche Draadlooze Omroep), die uitzendt via de zender van de NSF.

Producten van de NRI

Idzerda brengt vanaf 1918 als NRI een hele reeks producten voort. Behalve de Philips-Ideezet-lamp zijn dat diverse onderdelen voor pionierende radio-amateurs en verder apparaten waarin deze lamp toepassing vindt: versterkers, ontvangers, zenders en zend-ontvangers.

Zijn producten zijn van hoge kwaliteit, vervaardigd in fraaie houten behuizingen en met messing onderdelen. Daardoor zijn ze ook duur en buiten bereik van de gewone burger. De verkoop neemt dan ook geen hoge vlucht.

Het einde van de NRI

Idzerda heeft niet alleen te maken met tegenvallende verkopen. Hij maakt ook hoge kosten voor de uitzending van zijn radioprogramma's. Als gevolg daarvan besluiten de aandeelhouders in augustus 1924 de onderneming te liquideren. Voordat de liquidatie is afgerond wordt in december zelfs nog het faillissement van de NRI uitgesproken.

Intussen heeft de minister in november de zendmachtiging ingetrokken.

■ **Veiling van de inventaris Idzerda-Radio**
(Haagsche Courant, 2-5-1935)

Idzerda-Radio

Idzerda richt nog vóór eind 1924 de nieuwe onderneming "Idzerda-Radio" op.

Producten van Idzerda-Radio

In de periode 1925-1931 ontwikkelt Idzerda met zijn nieuwe onderneming vrijwel uitsluitend radio-ontvangtoestellen. Maar die zijn nog steeds duur en de verkopen vallen daardoor opnieuw tegen.

Na 1931 komen er geen nieuwe producten meer uit zijn laboratorium. In 1935 zet hij definitief een punt achter al zijn aan radio gerelateerde activiteiten. Hij houdt zich dan nog uitsluitend bezig met het beheer van een pension. Dat pension heeft hij in 1933 bij het overlijden van zijn oom Arnoldus geërfd.

Een groot deel van de inventaris van NV Idzerda-Radio wordt in mei 1935 openbaar verkocht.

Octrooistrijd met Philips

In de periode 1918-1925 werkt Idzerda intensief met Philips samen aan de ontwikkeling van radiolampen. Aan de goede verstandhouding komt een einde, als Idzerda zich in 1929 gaat bezighouden met de ontwikkeling van een schakeling die niet onder Philips-octrooien valt. Philips heeft de radiobranche namelijk laten weten een licentiefee te zullen gaan heffen op radiotoestellen die gebruikmaken van één of meer van de Philips-octrooien.

Octrooivrije schakeling

Idzerda ontwerpt een schakeling die geen gebruik lijkt te maken van enig Philips-octrooi. Een paar kleine radiofabrikanten passen die schakeling ook toe. Op een onderdeel van die schakeling vraagt Idzerda octrooi aan. De verbale strijd over dat octrooi wordt vooral gevoerd via het weekblad BORN, het orgaan van de Bond van Ondernemers in de Radiobranche in Nederland, waarvan Idzerda technisch redacteur is.

Ondanks hevig verzet van Philips verleent de Octrooiraad in 1935 uiteindelijk toch een octrooi aan Idzerda. Eerder hebben arbiters evenwel al vastgesteld dat de schakeling als geheel op één van de Philips-octrooien inbreuk maakt. Idzerda laat het verleende octrooi vervallen door het niet betalen van de jaartaks.

De executie van Idzerda door de Duitsers

In 1944 woont Idzerda op het adres Parkweg 3. In de nacht van 2 op 3 november komt omstreeks middernacht een V2 neer in het van Stolkpark aan de Scheveningseweg, een paar minuten lopen van zijn huis. 's Morgens vroeg verlaat Idzerda zijn huis en gaat hij naar de plek van de inslag. Hij wordt daar door Duitse militairen betrap met onderdelen van de neergestorte V2 in zijn handen, gearresteerd en kort daarna geëxecuteerd.

Zijn lichaam wordt pas op 28 september 1945 in een graf op Wassenaars gebied gevonden en anoniem begraven op de Ned. Hervormde begraafplaats in Wassenaar. In februari 1946 wordt het overgebracht naar de begraafplaats voor oorlogsslachtoffers "Het Lange Duin" in Wassenaar. Kort daarna wordt de identiteit van Idzerda vastgesteld.

Idzerda wordt nog weer later herbegraven op begraafplaats "Nieuw Eykduynen" in Den Haag, in een gezamenlijk graf met zijn echtgenote, die in 1954 overlijdt.

Het graf staat onder beheer van de Oorlogsgravenstichting.

■ **Laatste rustplaats van Hanso Idzerda**
(begraafplaats "Nieuw Eykduynen" in Den Haag,
foto: Peter den Boer, 26-9-2003)